

Ірина Вітюк

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри педагогічних технологій та мовної підготовки,
(Державний університет «Житомирська політехніка»)

Ангеліна Рудик

здобувач вищої освіти
(Державний університет «Житомирська політехніка»)

ЕСХАТОЛОГІЧНІ НАРАТИВИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ГОДИННИК СУДНОГО ДНЯ

Проблема кінця світу здавна хвилювала людство. Релігія як одна із форм суспільної свідомості витворила в межах своєї доктринальної системи есхатологію – систему поглядів на кінцеву долю землі і людства. Тривалий час есхатологічний світогляд був властивий лише адептам тієї чи іншої релігії, вдало відмежований у свідомості невіруючих та атеїстів як атрибут релігійної віри, який не має нічого спільного з науково обґрунтованими підвалинами буття. Проте у ХХ ст. об'єктивно існуюча реальність вводить проблему кінця світу у загальносвітовий науковий дискурс, оскільки виникають рукотворні загрози існуванню людства.

У 1947 р. учені-ядерники запропонували проєкт під назвою «Годинник Судного Дня» (*Doomsday Clock*) у журналі «Bulletin of the Atomic Scientists». Найновіший станом на квітень 2023 р. «Bulletin of the Atomic Scientists. 2022 Annual Report» вийшов із підзаголовком «It is 90 seconds to midnight» [10]. І це означає, що у 2023 році людство перебуває найближче до опівночі – ядерного апокаліпсису, катастрофи, кінця світу. Ще в 1947 р. було виставлено символічний час – за сім хвилин до дванадцятої. Тоді розрахунки вчених виходили із застосування ядерної зброї у Хіросімі та Нагасакі 1945 р. З тих пір за останні 75 років існування проєкту стрілки годинника переводилися 25 разів, то ближче, то далі від опівночі [4]. Найдовший час, який на годиннику судного дня відокремлював людство від катастрофи – 17 хвилин, що їх було виставлено у 1991 р. у зв'язку з підписанням договору про скорочення обсягів стратегічного озброєння між США і Радянським Союзом.

Серед чинників війни в Україні, які сприяли посиленню глобальної ядерної загрози, як було зазначено із переведенням стрілок у січні 2023 р., погрози росії застосувати ядерну зброю, захоплення найбільшої атомної електростанції Європи – Запорізької АЕС із подальшим порушенням умов її експлуатації, а також захоплення Чорнобильської АЕС, що загрожувало викидом радіоактивних матеріалів [3].

Отже, російсько-українська війна перетворилася на серйозну загрозу ядерної катастрофи світового масштабу через ряд дій російської федерації. Світове співтовариство постало перед низкою викликів. Виклик перший: *АЕС і ядерна загроза*. Ще з перших днів війни в Україні російські війська заходять на території Чорнобильської АЕС, захоплюючи її. За період їх перебування там було знищено, розкрадено і виведено із ладу унікальне обладнання, створене

спеціально для ЧАЕС, без якого неможливо моніторити рівень радіаційного забруднення довкілля на станції чи навколо неї, а також простежити наявність чи відсутність витоків радіації [7].

Проте важливим чинником ядерного тероризму стала не Чорнобильська, а Запорізька АЕС, найбільша атомна електростанція Європи. Після допуску на ЗАЕС місії МАГАТЕ, остання у звіті окреслила порушення «усіх ключових засад ядерної безпеки» [8]. Генеральний директор МАГАТЕ Рафаель Маріано Гроссі у своєму зверненні до керівництва організації закликає «забезпечити безпеку окупованої росією» ЗАЕС, яка вже вшосте працює в аварійному режимі [2]

Крім того, стало відомо про на ЗАЕС є «секретна ядерна технологія» США, яку, ймовірно, було викрадено російськими окупантами, попри офіційну заборону США, направлену «Росатому» [5].

Виклик другий: *ядерний шантаж*. Не можна не погодитись, що ядерна війна можлива лише між країнами, які володіють ядерною зброєю. Якщо ж ядерна країна погрожує ядерною зброєю країні з без'ядерним статусом, ми маємо справу з ядерним шантажем. Проте в російсько-українській війні саме ядерний шантаж росії став ефективною технологією інформаційної та психологічної війни, чинником загрози ескалації ядерної небезпеки у світі. Так, воюючими сторонами є росія та Україна, проте ядерна зброя, розміщена рф на території Білорусі водночас свідчить про переміщення її до кордонів НАТО. А саме НАТО є стороною «конфлікту» у військових наративах рф [9]. Не применшуючи реальності ядерної загрози від можливого використання рф ядерної зброї, у медіа висвітлено погляд на ядерний шантаж з боку росії у його превентивному значенні: завадити країнам-союзникам України надавати їй військову допомогу [12].

Власне, існує думка, що група вчених, які рухають стрілки Годинника судного дня, через війну в Україні, збиралися перевести стрілку ще ближче до опівночі, проте з огляду на політику США щодо попередження ядерної загрози, зупинилися на позначці 90 секунд [1].

Виклик третій: *Іранська загроза*. Через українсько-російську війну поглибилася взаємодія між росією та Іраном, яку в медіа вже хрестили «альянсом ізгоїв» [6]. Попри перебування під санкціями, які майже унеможливають функціонування іранської економіки, Іран знаходить можливості постачати зброю росії, зокрема дрони «Шахед». Ймовірно, саме можливість співпраці у галузі застосування ядерних технологій є тим чинником, що переважає для Ірану загрозу санкцій. Тоді Іран стає ще однією гарячою точкою на мапі ядерних загроз світу.

Отже, російсько-українська війна у планетарному масштабі сприймається як чинник дестабілізації світ системи. І це стосується не лише глобальної економічної, геополітичної чи демографічної ситуації, а й цілком реальної загрози існуванню людства. Годинник судного дня – лише метафора, за допомогою якої науковці світу закликають до діалогу світову спільноту з метою попередження катастрофи – ядерного апокаліпсису.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережанський І. Що показує годинник Судного дня, який символізує наближення світу до ядерного знищення. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://tsn.ua/nauka_it/100-sekund-do-kincyagodinnik-sudnogo-dnya-vidrahovuyeye-sekundi-do-pivnochi-ta-vimirannya-lyudey-2168992.html
2. Гендиректор МАГАТЕ – Раді керуючих: ЗАЕС уже вшосте змушена працювати в аварійному режимі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3680200-gendirektor-magate-radi-keruucih-zaes-uze-vsoste-zmusena-pracuvati-v-avarijnomu-rezimi.html>
3. «За 90 секунд» до глобальної катастрофи - науковці перевели «Годинник Судного дня» через війну РФ в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrainian.voanews.com/a/hodynnyk-sudnyiden/6931949.html>
4. Ізвозікова А. 90 секунд до глобальної катастрофи: Годинник Судного дня перевели ще ближче до опівночі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://susplne.media/365816-90-sekund-do-globalnoi-katastrofi-godinnik-sudnogo-dna-pereveli-se-blizce-do-opivnoci/>
5. Кобзар Ю. США заборонили Росії чіпати секретні американські технології на ЗАЕС. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unian.ua/economics/energetics/na-zaes-viyavilisya-sekretni-tehnologiji-ssha-12224352.html>
6. Константинова В. Російська зброя для Ірану: які нові ризики створює поглиблення «альянсу ізгоїв». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/01/25/7154750/>
7. Мазуренко А. Росіяни вкрали та знищили обладнання з ЧАЕС на 135 млн доларів – The Washington Post. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/2/7350183/>
8. Ядерний терор. Як Росія взяла в заручники АЕС і енергодарців. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://texty.org.ua/projects/108780/yadernij-teror-yak-rosiya-vzyala-v-zaruchnyky-aes-i-enerhodarciv/>
9. Ядерні погрози росії є частиною психологічної війни – Покальчук. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3689379-aderni-pogrozi-rosii-e-castinou-psihologicnoi-vijni-pokalcuk.html>
10. Bulletin of the Atomic Scientists. 2022 Annual Report. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://thebulletin.org/wp-content/uploads/2023/04/2022-Bulletin-of-the-Atomic-Scientists-Annual-Report.pdf>
11. Mecklin, John. A time of unprecedented danger: It is 90 seconds to midnight. 2023 Doomsday Clock Statement. Bulletin of the Atomic

Scientists. January 24, 2023. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<https://thebulletin.org/doomsday-clock/current-time/>

Opinion: Russia's nuclear blackmail is a spectacular success for Putin.

[Электронный ресурс]. Режим доступа:

<https://edition.cnn.com/2023/03/29/opinions/russia-putin-nuclear-blackmail-belarus-giles/index.html>